



▲ บางพันธุ์ดอกจี๋ สีม่วง

กัญญา มัทธูระ

"ไม = กุเลน"

ดอกไม้เก่าแก่ที่สุดในโลก

"ไม = กุเลน" หรือที่รู้จักกันในชื่อภาษาอังกฤษว่า Magnolia เป็นดอกไม้ประจำฤดูใบไม้ผลิที่แทบทุกคนรู้จักกันดี หน้าตาคล้ายลิลลี่ แรกบาน ดอกเรียวยาว หันหน้าชี้ฟ้า ขนาดค่อนข้างใหญ่ แยกเป็นแบบดอกสีม่วง หรือ "ซิโมะกุเรน" กับแบบดอกสีขาวหรือ "สะกุ โมะกุเรน" ซิโมะกุเรน มีลำต้นไม่สูงใหญ่มาก อย่างเก่งก็ราว 4 เมตรเศษ เส้นผ่านศูนย์กลางของดอกราว 5 เซนติเมตร กลีบด้านนอกเป็นสีม่วงเข้มด้านในม่วงอ่อน กลีบจะไม่คลี่บานเหมือนกุหลาบหรือดอกไม้อื่น โดยจะโรยไปก่อน ซิโมะกุเรนเริ่มชมได้งามในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ส่วนสะกุโมะกุเรนลำต้นสูงใหญ่กว่า 15 เมตรขึ้นไป ตัวดอกก็ใหญ่ด้วยเส้นผ่านศูนย์กลางราว 15 เซนติเมตร มักบานตั้งแต่มกราคมเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนเมษายน หากปีใดที่หมอกลงหนา กลีบขาวบริสุทธิ์ของสะกุโมะกุเรน จะกลายเป็นสีน้ำตาลต่างๆ ก่อน

ร่วงโรยไปอย่างรวดเร็ว ทั้งซิโมะกุเรน และสะกุโมะกุเรน มีต้นกำเนิดในประเทศจีน ไม่เป็นที่แน่ชัดว่าเข้ามาในญี่ปุ่นตั้งแต่เมื่อใด แต่จากหนังสือ "เอเนงโชะ" หรือหนังสือแต่งสวนที่ออกวางขายในสมัยเอโดะ ก็พบชื่อของโมะกุเรนทั้งสองสายพันธุ์แล้ว จึงเชื่อว่าโมะกุเรนเผยแพร่เข้ามา ในญี่ปุ่นก่อนหน้านั้นแน่ และด้วยความที่โมะกุเรนหน้าตาคล้ายคล้ายดอกบัวก่อนเบ่งบานเต็มที่ ชาวจีนจึงใช้ตัวหนังสือคันจิที่หมายถึงดอกบัว = 蓮 (สะสุ) บนต้นไม้สูง (木) หรือ 「木蓮」 กำกับเป็นชื่อไว้ และนิยมปลูกตามวัดหรือพระราชวัง ทำให้เมื่อโมะกุเรนเข้ามาในญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นก็มักนำไปปลูกตามวัด และศาลชินโตทั่วไปเช่นกัน

แท้จริงแล้ว โมะกุเรนมีสายพันธุ์หลากหลายมากกว่า 90 ชนิด พบได้ทั่วไป ทั้งในทวีปเอเชีย และอเมริกา สำหรับในอเมริกา มีสายพันธุ์ที่หลังใบจะ ซึ่งทั้งดอก และใบมีขนาดใหญ่สีขาว สายพันธุ์ไฮโอะ



▲ กิ่งก้านย้อยลงมาด้วยน้ำหนักดอกไม้



▲ กลีบดอกที่บานคล้ายดอกบัวเป็นที่มาของชื่อโมะกุเรนตามตัวหนังสือจีน (木蓮)



▲ หน้าทางเข้าวัด Hase-dera ในนารา โมะกุเรนขาวต้นใหญ่มักบานพร้อมกับซากุระพันธุ์ย้อยตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม



▲ โมะกุเรนสีม่วงบานสะพรั่งที่สวนในพระราชวังเกียวโต



▲ แบบสีม่วง กลีบด้านนอกสีม่วงเข้ม ด้านในม่วงอ่อนหรือขาว



▲ พบได้ตามสวนพฤกษศาสตร์ทุกแห่งในญี่ปุ่น



▲ โมะกุเรนขาวยามบานเต็มที่ พันธุ์นี้ดอกค่อนข้างใหญ่

โนะคิ โคะบุชิ ชิเดะโคะบุชิ ฯลฯ ถือเป็นหนึ่งในสามดอกไม้หลักที่ถูกนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการทำน้ำหอม (อีกสองอย่างคือ คาเมลเลีย และอาซาเลีย)

ชื่อทางวิทยาศาสตร์คือ Magnolia liliiflora ซึ่งมาจากศาสตราจารย์ Pierre Magno นักพฤกษศาสตร์ชาวฝรั่งเศสผู้ค้นพบโมะกุเรนคนแรก liliiflora มาจากการที่ยามเริ่มบานจะคล้ายดอกกลีบลิลี โมะกุเรนจัดเป็นไม้ที่มีเมล็ด แต่ถูกหุ้มไว้มิดชิด แฉกเกสรตัวเมียยังเติบโตขณะที่ดอกยังไม่คลี่บาน ในขณะที่เกสรตัวผู้จะโตหลังกว่านั้นมาก ทำให้ไม่อาจผสมพันธุ์ภายในดอกเดียวกันเองได้ ต้องอาศัยแมลงหอบเอาเกสรจากดอกอื่นมาผสมเท่านั้น จากฟอสซิลกว่า 100 ล้านปีที่แล้ว พบว่าโมะกุเรนมีรูปร่างหน้าตาเช่นที่เห็นทุกวันนี้มาแต่ดึกดำบรรพ์ เรียกได้ว่าเป็นต้นไม้ดอกไม้ที่เก่าแก่ที่สุดในโลกก็ว่าได้

ภาษาดอกไม้ของโมะกุเรน หมายถึง “ความรักที่ยั่งยืนต่อธรรมชาติ” “ความสง่างาม” “ความกตัญญู” จากหนังสือกลอนเกี่ยวกับดอกไม้ของโฮะชิโนะโทะมิอิโร ที่ใช้ชื่อเรื่องว่า “ซุซุโนะนารุมิจิ” (ถนนที่มีเสียงระฆัง ตีพิมพ์โคเสชะ ปี 1986) มีบทกลอนสั้นๆ ที่สื่อให้เห็นเอกลักษณ์ของโมะกุเรนได้ชัดเจนดังนี้

“ตั้งตรง สง่างามเฉพาะช่วงแรกๆ เท่านั้น

สักพักก็จะสีหม่นเฉา เหี่ยวแห้ง โรยราไปกับสายลม

แต่ฉันก็ยังชอบโมะกุเรน

มันมีอะไรที่ละม้ายฉันไม่น้อย

โมะกุเรนบานงดงามภายใต้ฟ้าสีคราม”

ในวันที่ลมแรงๆ จัดๆ กลีบเรียวยาวใหญ่มีน้ำหนักค่อนข้างมากของโมะกุเรนที่บานเต็มที่แล้ว จะพร้อมใจกันโรยลงมาได้ต้น เสมือนเจ้าดอกไม้กำลังส่งสัญญาณให้ลำต้น และกิ่งก้านว่า **“หมดเวลาของฉันแล้วนะ”**

สถานที่ชมโมะกุเรน

นักท่องเที่ยวสามารถพบโมะกุเรนได้ทั่วไปตามสวนเล็กๆ และตามสวนพฤกษศาสตร์ต่างๆ เมือง วัดที่มีโมะกุเรนต้นใหญ่ทั้งขาว และม่วงในคันไซ คือวัด Hase-dera ที่เมืองซากุโร จังหวัดนารา เริ่มชมได้จากปลายเดือนมีนาคมไปจนถึงต้นเดือนเมษายน 